

ISSAI 20

Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Standartları (ISSAI), Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Teşkilatı (INTOSAI) tarafından yayımlanmıştır. Daha fazla bilgi için: www.issai.org

INTOSAI

Saydamlık ve Hesap Verme Sorumluluğu İlkeleri

*Principles of
transparency and
accountability*

Giriş

Amaç ve Hedefler

Bu dokümanın amacı, kendi yönetim ve uygulamalarıyla örnek olmaları için Yüksek Denetim Kurumlarına destek olmak üzere saydamlık ve hesap verme sorumluluğu ilkerini geliştirmektir. YDK'lar, kendi ülkelerindeki genel yasal ve anayasal sistemin bir parçasını oluştururlar ve YDK'ların yasama organları ve kamuoyu gibi çeşitli taraflara karşı hesap verme sorumlulukları vardır. Aynı zamanda YDK'lar; kamu faaliyetlerinde hesap verme sorumluluğu ve saydamlığı teşvik etmek, yasal yetki ve görevlerini yerine getirmek ve sorumluluklarını eksiksiz ve tarafsız şekilde gerçekleştirmek amacıyla çalışmalarının kapsamını planlamak ve yürütmek ile uygun metodoloji ve standartları kullanmaktan sorumludur.

Tüm YDK'ların karşılaştığı en büyük zorluklardan biri, toplumdaki farklı rol ve görevlerinin kamuoyu ve yönetim tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Bu nedenle YDK'lar hakkındaki bilgiler, YDK'ların yetki ve görevlerine ve geçerli yasal çerçevelere uygun olarak kolay erişilebilir ve yerinde olmalıdır. YDK'ların iş süreçleri, faaliyetleri ve ürünleri saydam olmalıdır. YDK'lar, medya ve diğer ilgili taraflarla da açık biçimde iletişim kurmalı ve kamusal alanda görünür olmalıdır.

Bu doküman, diğer Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Standartlarının (ISSAI'lerin) ayrılmaz bir parçasını oluşturur ve buradaki ilkelerin bu standartlarla birlikte kullanılması tasarlanmıştır.

YDK'lar farklı görev ve yetkiler ve modeller kapsamında faaliyet gösterir. Bu ilkeler, her YDK için eşit derecede geçerli olmayabilir fakat buradaki ilkelerin YDK'ları ortak bir saydamlık ve hesap verme sorumluluğu hedefine yönlendirmesi tasarlanmıştır.

Hesap Verme Sorumluluğu ve Saydamlık Kavramları

Hukukun üstünlüğü ve demokrasi, bağımsız ve hesap verme sorumluluğu olan kamu denetiminin esas temelini oluşturur ve Lima Deklarasyonu'nun temellerinin dayanağını teşkil eder. YDK'ların bağımsızlığı, hesap verme sorumluluğu ve saydamlığı; hukukun üstünlüğüne dayalı demokrasinin başlıca ön koşullarıdır ve YDK'ların örnek olarak yol göstermesini ve güvenilirliklerini artırmalarını sağlar.

Hesap verme sorumluluğu ve saydamlık iyi yönetimin iki önemli unsurudur. Saydamlık; devamlı olarak uygulandığında yolsuzlukla mücadeleye yardımcı olabilen, yönetimi geliştirebilen ve hesap verme sorumluluğunu teşvik edebilen güçlü bir kuvvettir.

Hesap verme sorumluluğu ve saydamlık, birbirinden kolaylıkla ayırt edilemez: Her ikisi de kamuoyuna raporlama yapılması gibi birçok benzer eylemi kapsar.

Hesap verme sorumluluğu kavramı; aşağıdakilerin sağlanmasına yardımcı olan yasal çerçeve, raporlama çerçevesi, örgütsel yapı, strateji, prosedürler ve eylemleri ifade eder:

- YDK'lar, denetim görev ve yetkilerine ve gerekli raporlamaya ilişkin yasal yükümlülüklerini bütçeleri kapsamında yerine getirir.
- YDK'lar, hem kendi performanslarını hem de yaptıkları denetimin etkisini değerlendirir ve takip eder.
- YDK'lar; kendi eylem ve faaliyetleri ile YDK kaynaklarının kullanımı dahil olmak üzere kamu kaynaklarının kullanımının düzenliliğini ve verimliliğini raporlar.
- YDK başkanı, (kurullardan oluşan YDK'ların) üyeleri ve YDK personeli; kendi eylemlerinden sorumlu tutulabilir.

Saydamlık kavramı; YDK'nın statüsü, görev ve yetkisi, stratejisi, faaliyetleri, mali yönetimi, çalışmaları ve performansı hakkında YDK tarafından zamanında, güvenilir, açık ve güncel kamusal raporlar hazırlanmasını ifade eder. Ayrıca denetim bulguları ve sonuçları hakkındaki kamusal raporlama yükümlülüğünü ve YDK hakkındaki bilgilere halkın erişimini de kapsar.

İlkeler

İlke 1

YDK'lar, görevlerini hesap verme sorumluluğu ve saydamlık sağlayan yasal bir çerçeve kapsamında yerine getirir.

- YDK'ların sorumluluk ve hesap verebilirlik kapsamlarını belirleyen temel mevzuat ve düzenlemeler olmalıdır.
- Bu mevzuat ve düzenlemeler genelde şunları kapsar: (1) denetim makamı, yetki alanı ve sorumluluklar, (2) YDK başkanı ve kurullardan oluşan YDK'ların üyelerinin atanması ve azledilmesine yönelik

koşullar, (3) YDK'nın çalışma ve mali yönetim gereklilikleri, (4) denetim raporlarının zamanında yayımlanması, (5) YDK faaliyetlerinin gözetimi ve (6) halkın bilgiye erişimi ile denetim kanıtı ve diğer YDK bilgilerinin gizliliği arasındaki denge.

İlke 2

YDK'lar; görev ve yetkileri, sorumlulukları, misyonları ve stratejilerini kamuoyuna duyurur.

YDK'lar; görev ve yetkileri, misyonları, organizasyonları, stratejileri ve yasama ve yürütme organları gibi çeşitli paydaşlarla ilişkilerini kamuoyuna duyurur.

- YDK başkanı ve kurullardan oluşan YDK'ların üyelerinin atanma, yeniden atanma, emeklilik ve görevden alınma koşulları kamuoyuna duyurulur.
- YDK'lar; görev ve yetkileri, sorumlulukları, misyonları, stratejileri ve faaliyetleri hakkındaki temel bilgileri kendi ülke dillerine ek olarak resmi INTOSAI dillerinden birinde kamuoyuna duyurmaya teşvik edilir.

İlke 3

YDK'lar; tarafsız ve saydam denetim standartları, süreçleri ve yöntemleri benimser.

- YDK'lar, Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Standartları (ISSAI) kapsamında ayrıntıları verilen INTOSAI temel denetim ilkeleri ile uyumlu standart ve metodolojileri benimser.
- YDK'lar, bu standart ve metodolojilerin ne olduğunu ve bunlara nasıl uyulduğunu bildirir.
- YDK'lar; görev ve yetkileri çerçevesinde ve risk değerlendirmesi ve planlama süreçleri bazında yerine getirdikleri denetim faaliyetlerinin kapsamını bildirir.
- YDK'lar, görüşleri için temel alacakları kriterler hakkında denetlenen kuruluşla iletişime geçer.
- YDK'lar; denetimin amaçları, metodolojisi ve bulguları hakkında denetlenen kuruluşu bilgilendirir.
- YDK'ların denetim bulguları, yorumlanma; önerileri ise müzakere edilme ve denetlenen kuruluş tarafından cevaplanma süreçlerine tabidir.

- YDK'ların etkin takip mekanizmaları vardır. YDK'lar, kendi gözlem ve tavsiyeleri ile yasama organının gözlem ve tavsiyelerinin denetlenen kuruluş tarafından uygun şekilde ele almasını sağlamak için bu tavsiyeler hakkında rapor hazırlar (Bağımsızlık konulu ISSAI 10 - İlke 7).
- YDK'ların takip prosedürleri, denetlenen kuruluşun alınan düzeltici önlemler hakkında veya düzeltici önlemlerin neden alınmadığı hakkında bilgi vermesine olanak tanır.
- YDK'lar, kendi denetim faaliyetleri ve raporlamalarına yönelik uygun bir kalite güvencesi sistemi uygulamalı ve bu sistemi düzenli bağımsız değerlendirmelere tabi tutmalıdır.

İlke 4

YDK'lar, her seviyedeki çalışanlar için yüksek dürüstlük ve etik standartları uygular.

- YDK'ların, Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Standartları (ISSAI) kapsamında ayrıntıları verilen ISSAI 30 Etik Kurallarla uyumlu etik kuralları, politikaları ve uygulamaları vardır.
- YDK'lar, iç çıkar çatışmalarını ve yolsuzluğu önler ve kendi çalışmalarının saydamlık ve meşruiyetini sağlar.
- YDK'lar, tüm kurum bünyesinde etik davranışları etkin bir şekilde teşvik eder.
- Denetçi, hakim (Mahkeme modelinde), memur ve diğerlerinin etik gereklilikleri ve yükümlülükleri kamuoyuna duyurulur.

İlke 5

YDK'lar, faaliyetleri için dışarıdan hizmet aldıklarında bu hesap verme sorumluluğu ve saydamlık ilkelerinden taviz verilmediğinden emin olur.

- YDK'lar, dışarıdan aldıkları hizmetlere ilişkin sözleşmelerin bu hesap verme sorumluluğu ve saydamlık ilkelerinde tavize neden olmadığından emin olmalıdır.
- Uzmanlık ve denetim faaliyetleri için kamusal veya özel dış kuruluşlardan hizmet alınması, YDK'nın sorumluluk alanına girer ve etik politikalara (özellikle çıkar çatışması) ile dürüstlük ve bağımsızlığı sağlamayı amaçlayan politikalara tabidir.

İlke 6

YDK'lar; kendi çalışmalarını ekonomik, verimli ve etkin şekilde ve kanun ve yönetmeliklere uygun olarak yürütür ve bu konular hakkında halka açık biçimde raporlama yapar.

- YDK'lar, mali yönetim ve çalışmalarına yönelik uygun iç kontrolleri içeren sağlam yönetim uygulamalarını kullanır. Bu, iç denetimleri ve INTOSAI GOV 9100'de anlatılan diğer tedbirleri içerebilir.
- YDK'ların mali tabloları kamuoyuna duyurulur. Bu tablolar, bağımsız dış denetime veya parlamentonun gözden geçirmesine tabidir.
- YDK'lar; mali denetim, uygunluk denetimi, yargı yetkisine ilişkin faaliyetler (Mahkeme olarak kurulan YDK'larda), performans denetimi, program değerlendirmesi ve kamu faaliyetlerine ilişkin sonuçlar gibi tüm alanlardaki çalışma ve performanslarını değerlendirir ve raporlar.
- YDK'lar, misyonlarını başarmak ve sorumluluklarını yerine getirmek amacıyla gerekli çalışmayı yapmak için ihtiyaç duyulan beceri ve yetkinlikleri sağlar ve geliştirir.
- YDK'lar, toplam bütçelerinin ne olduğunu kamuoyuna duyurur ve mali kaynaklarının nereden sağlandığını (parlamento ödeneği, genel bütçe, maliye bakanlığı, kurumlar, ücretler) ve bu kaynakların nasıl kullanıldığını raporlar.
- YDK'lar, kaynaklarını kullanma konusundaki verimlilik ve etkinliklerini ölçer ve raporlar.
- YDK'lar, mali yönetim ve raporlama süreçlerini gözden geçirmek ve bu süreçlere girdi sağlamak için çoğunluğu bağımsız üyelerden oluşan denetim komitelerinden de faydalanabilir.
- YDK'lar; denetim çalışmasının Parlamento, vatandaşlar ve diğer paydaşlar için değerini belirlemek amacıyla performans göstergelerinden faydalanabilir.
- YDK'lar; kamusal görünürlükleri, sonuçları ve etkilerini dış geribildirimler vasıtasıyla takip eder.

İlke 7

YDK'lar, denetimlerinin sonuçlarını ve genel kamu faaliyetlerine ilişkin vardığı sonuçları halka açık biçimde raporlar.

- YDK'lar, özel kanun ve yönetmeliklerce gizli addedilmediği takdirde denetim tavsiyeleri ve sonuçlarını kamuoyuna duyurur.
- YDK'lar, tavsiyelerine ilişkin alınan tamamlayıcı tedbirler hakkında rapor hazırlar.
- Mahkeme olarak kurulan YDK'lar, muhasebe görevlileri veya yöneticilere uygulanan yaptırımlar ve cezalar hakkında rapor hazırlar.
- YDK'lar; genel denetim sonuçları hakkında örneğin hükümetin genel bütçe uygulaması, mali koşul ve faaliyetler, genel mali yönetim süreci ve yasal mevzuatlarında varsa mesleki kapasite hakkında halka açık biçimde raporlama yapar.
- YDK'lar, ilgili parlamento komitelerinin denetim raporlarını ve sonuçlarını daha iyi anlaması ve uygun adımları atmasına yardımcı olmak için bu komitelerle güçlü ilişkiler kurar.

İlke 8

YDK'lar; medya, internet siteleri ve diğer araçlar vasıtasıyla faaliyetleri ve denetim sonuçları hakkında zamanlı ve yaygın bir iletişim kurar.

- YDK'lar, çalışmaları ve denetim sonuçları hakkında medya veya diğer ilgili taraflarla açık şekilde iletişim kurar ve kamusal alanda görünür hale gelir.
- YDK'lar, en önemli sonuçlarına yönelik kamusal ve akademik ilgiyi teşvik eder.
- Denetim raporları ve mahkeme kararlarının özetleri, ülke dillerine ek olarak resmi INTOSAI dillerinden birinde duyurulur.
- YDK'lar, denetimleri başlatır ve yürütür ve ilgili raporları zamanında yayımlar. Denetim çalışması ve bununla ilgili verilen bilgiler geçmiş zamanlı olmaz ise saydamlık ve hesap verebilirlik artacaktır.
- YDK raporları, çeşitli araçlar (örneğin özetler, grafikler, video sunumları, basın açıklamaları) vasıtasıyla geniş halk kesimlerinin erişebileceği ve anlayabileceği hale getirilir.

İlke 9

YDK'lar, çalışmalarının kalite ve güvenilirliğini artırmak için dış ve bağımsız tavsiyelerden faydalanır.

- YDK'lar, Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Standartları (ISSAI)'na riayet eder ve dış tarafların rehberliğini ve uzmanlığını kullanarak sürekli öğrenme için çaba gösterir.
- YDK'lar, çalışmalarına ve standartları uygulamalarına yönelik bağımsız bir dış değerlendirme yapılmasını isteyebilir. Bu amaçla meslektaş değerlendirmesinden faydalanabilir.
- YDK'lar; denetimlere ilişkin teknik konular gibi konularda bağımsız dış tavsiye sağlamak için dış uzmanlardan faydalanabilir.
- YDK'lar, meslektaş değerlendirmeleri ve bağımsız dış değerlendirmelerin sonuçlarını halka açık biçimde raporlar.
- YDK'lar, ortak veya paralel denetimlerden faydalanabilir.
- YDK'lar, çalışmalarının kalitesini artırarak mali yönetim alanında mesleki kapasitenin iyileşmesine katkıda bulunabilir.